

Ministerstvo pôdohospodárstva SR
Dobrovičova č. 12, 812 66 BRATISLAVA
Štátna veterinárna a potravinová správa SR
Botanická č. 17, 842 13 Bratislava

***NÁRODNÝ PROGRAM MONITORINGU MORU VČELIEHO PLODU
NA ROKY 2008-2009.***

Predložil:

MVDr. Ján Pliešovský, CSc.

Hlavný veterinárny lekár SR

Schválila:

Ing. Zdenka Kramplová

Ministerka pôdohospodárstva SR

Bratislava, december 2007

NÁRODNÝ PROGRAM MONITORINGU MORU VČELIEHO PLODU NA ROKY 2008-2009

1. CIEĽ

Depistáž pôvodcu moru včelieho plodu, ktorá má byť podkladom pre vypracovanie národného programu na eradikáciu moru včelieho plodu.

2. LEGISLATÍVA

2.1. LEGISLATÍVA EU

- Smernica Rady 92/65/EHS z 13. júna 1992, ktorou sa ustanovujú veterinárne požiadavky na obchodovanie so zvieratami, spermou, vajíčkami a embryami, na ktoré sa nevzťahujú veterinárne požiadavky ustanovené v osobitných právnych predpisoch spoločenstva uvedených v prílohe A oddieli I smernice 90/425/EHS, a na ich dovoz do spoločenstva
- Nariadenie Komisie (ES) č. 1857/2006 z 15. decembra 2006 o uplatňovaní článkov 87 a 88 zmluvy o štátnej pomoci pre malé a stredné podniky (MSP) pôsobiace v poľnohospodárskej výrobe, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 70/2001

2.2. NÁRODNÁ LEGISLATÍVA

- Zákon č. 39/2007 Z.z. o veterinárnej starostlivosti (ďalej len „zákon č. 39/2007 Z.z.“),
- Nariadenie vlády SR č.313/2003 o požiadavkách na zdravie zvierat pri premiestňovaní, výmene s členskými štátmi a dovoze zvierat, spermy, oocytov a embryí z tretích krajín v znení neskorších predpisov.

3. KRITÉRIÁ

3.1. EPIZOOTOLOGICKÁ SITUÁCIA NA SLOVENSKU

3.1.1. Počty včelstiev

V roku 2004 bolo približne 224641 včelstiev na Slovensku. Nasledujúci rok sa počet včelstiev zvýšil na 276518 a v roku 2006 bol zaznamenaný pokles včelstiev o 30 259 v porovnaní s rokom 2005.

Nakoľko databáza pre centrálny register včelstiev bola vytvorená až v roku 2007, údaje o počte včelstiev za predchádzajúce obdobie nie sú presné.

3.1.2. Porovnanie výskytu ohnisk moru včelieho plodu (ďalej len „ohnísk“) v jednotlivých rokoch

Rok	Počet nových ohnisk
2004	30
2005	38
2006	55
2007	121

Najnižší výskyt ohnisk bol v roku 1981 (12 ohnisk). Nasledoval vzostup počtu ohnisk moru včelieho plodu (ďalej len „MVP“). V roku 1989 boli vykonané rozsiahle klinické prehliadky včelstiev na účely zistenia aktuálnej chorobovej situácie MVP a bolo zistených celkovo 179 ohnisk.

Najvyšší počet ohnisk 192 bol v roku 1994. Zdravotná situácia bola natoľko vážna, že v roku 1994 bola založená expertná skupina, ktorej cieľom bolo riešiť kritickú situáciu v chove včiel.

3.2. ANALÝZA ODHADOVANÝCH NÁKLADOV NA ROK 2008

Vyšetrovanie	Predpokladaný počet vzoriek	Jednotkové náklady (Sk)	Celkové náklady (Sk)
Klinické vyšetrovanie včelstiev	200 000	20,-	4 000 000,-
Bakteriologické vyšetrovanie včelích plástov	1000	390,-	390 000,-
Bakteriologické vyšetrovanie meliva	10 000	480,-	4 800 000,-

3.3. TRVANIE NÁRODNÉHO PROGRAMU MONITORINGU MVP (ĎALEJ LEN „PROGRAM MONITORINGU MVP“)

Program monitoringu MVP bude realizovaný v období dvoch rokov.

3.4. VYKONÁVANIE VETERINÁRNYCH KONTROL V RÁMCI PROGRAMU MONITORINGU MVP

Za vykonávanie veterinárnych kontrol je zodpovedná Štátna veterinárna a potravinová správa Slovenskej republiky.

Veterinárne kontroly budú vykonávané prostredníctvom úradných veterinárnych lekárov, úradných veterinárnych asistentov a poverených súkromných veterinárnych lekárov v súlade so zákonom č. 39/2007 Z.z.

3.5. OPIS A VYMEDZENIE GEOGRAFICKEJ OBLASTI, V KTOREJ SA BUDE PROGRAM UPLATŇOVAŤ

Program monitoringu MVP sa bude uplatňovať na celom území Slovenskej republiky v regiónoch podľa prílohy č.1

3.6. HLÁSENIE VŠETKÝCH PODOZRIVÝCH ALEBO POTVRDENÝCH OHNISK V SLEDOVANEJ OBLASTI

V súlade s § 20 ods. 5 zákona č.39/2007 Z.z. na účely prevencie a kontroly chorôb zvierat, uvedených v prílohách č. 4 a 5 je vlastník alebo držiteľ zvierat povinný hlásiť orgánu veterinárnej správy podozrenie alebo výskyt chorôb.

Podľa § 37 ods. 2 písm. a) bod 1. zákona č. 39/2007 Z.z. vlastník a držiteľ je povinný hlásiť orgánu veterinárnej starostlivosti bezodkladne každé podozrenie na chorobu, úhyn zvierat a umožniť jeho vyšetrovanie.

3.7. KONTROLA

Príslušná regionálna veterinárna a potravinová správa (ďalej len „RVPS“) zabezpečí klinické vyšetrovanie všetkých včelstiev na prítomnosť moru včelieho plodu vo svojej pôsobnosti 1x ročne jedným z nasledujúcich spôsobov:

- klinické prehliadky vykonajú asistenti úradných veterinárnych lekárov v rámci jarných prehliadok včelstiev v termíne od 1.apríla do 10.mája príslušného kalendárneho roka,
- klinické prehliadky vykonajú asistenti úradných veterinárnych lekárov v termíne od 1. júna do 30. augusta príslušného kalendárneho roka,
- klinické prehliadky vykonajú úradní veterinárni lekári z príslušnej RVPS alebo poverení súkromní veterinárni lekári v termíne od 1. júna do 30. augusta príslušného kalendárneho roka .

3.8. ODBER A ZASIELANIE VZORIEK

Pri každom podozrení na MVP príslušná RVPS nariadi veterinárne opatrenia na zníženie rizika šírenia choroby a odoberie prostredníctvom úradného veterinárneho lekára úradnú vzorku na bakteriologické vyšetrenie plodového plástu.

Postup pri odbere vzorky plodového plástu na bakteriologické vyšetrenie za účelom potvrdenia alebo vylúčenia choroby je nasledovný

- a) odoberie sa podozrivý plodový plást bez medu alebo bez cukrových zásob o veľkosti minimálne 10x15cm,
- b) vzorky plodových plástov sa odoberajú v termíne od 1. apríla do 30. septembra príslušného kalendárneho roka,
- c) vzorky plodových plástov sa balia do pevného, priedušného obalu (napr. papierového) a následne do pevného obalu tak, aby vzorka nebola poškodená,
- d) každá vzorka musí byť správne označená a odoslaná spolu s potvrdenou žiadankou RVPS na laboratórne vyšetrenie.

3.9. OPATRENIA PRI POTVRDENÍ MVP

Pri laboratórnom potvrdení MVP (pozitívny výsledok bakteriologického vyšetrenia plodového plástu na prítomnosť *Paenibacillus larvae*) postupuje príslušná RVPS nasledovne

- a) vymedzí ohnisko choroby (stanovište včelstiev) a ochranné pásmo v okruhu najmenej 3 km,
- b) zakáže presuny včelstiev v ochrannom pásme, z ochranného pásma a do ochranného pásma,
- c) rozhodne o
  - ca) vykonaní likvidácie všetkých včelstiev a spáliteľného materiálu v ohnisku choroby, ak
    1. ide o opakovaný výskyt choroby v chove,
    2. nie je dodržaná 50%-ná obnova včelieho diela v plodisku ročne, tzn. v úli sa vyskytujú plásty staršie ako dva roky,
    3. sa na včelnici nachádzajú prázdne úle so včelím dielom, prístupné zalietavaniu včiel,
    4. ide o málopočetný chov (do 5 včelstiev)
    5. v chove neboli dodržané opatrenia nariadené príslušným orgánom veterinárnej správy pri podozrení z výskytu choroby

alebo

- cb) vykonaní likvidácie včelstiev, u ktorých bol laboratórnym vyšetrením potvrdený pôvodca MVP *Paenibacillus larvae* a spáliteľného materiálu v ohnisku choroby, a o ošetrení zdravých včelstiev v ohnisku choroby, ak je majiteľ ochotný znášať náklady spojené s laboratórnou diagnostikou pôvodcu moru včelieho,
- d) v prípade rozhodnutia RVPS podľa bodu 3.9. cb) súbežne nariadi sprísnený hygienický režim zdravých včelstiev a sprísnený veterinárny dozor v ohnisku choroby, v rámci ktorého je potrebné vykonať
  - da) komisionálnu likvidáciu pozitívnych včelstiev na včelnici vysúšením a následným spálením a likvidáciu všetkého spáliteľného materiálu,
  - db) dezinfekciu pôdy pod a pred letáčmi likvidovaných a zdravých včelstiev, dezinfekciu stabilných včelínov, kočovních vozov, napájadiel a všetkého kovového materiálu. Kovové príslušenstvo sa najskôr mechanicky očistí a následne sa opáli plameňom. Po preoraní sa na dezinfekciu pôdy použije 10 – 20 % roztok haseného vápna alebo vápenného mlieka v množstve 10 l/m². Stabilné včelíny a kočovné vozy sa najskôr mechanicky očistia a potom dezinfikujú 5 % horúcim roztokom hydroxidu sodného alebo draselného (prípadne inou látkou s obsahom aktívneho kyslíka),
  - dc) ozdravenie včelstiev podľa nasledovného postupu

1. izolácia matky - matku izolovať v klietkach zavesených v strede plodiska. Po 21 – 24 dňoch sa vyľahne všetok plod. Tým, že včely po deviatom dni nechovajú plod, transformujú sa na dlhoveké.
2. tvorba zmetencov - na dno rojáčika položiť biely papier. Do otvoru vo vrchnáku rojáčika vložiť šmyk. Rojáčik postaviť na váhu. Matku v klietke odložiť bokom. Včely z plástov zmetať. Do rojáčika zmiestť 2,5 kg včiel (v septembri a októbri 3 – 3,5 kg). Ak nestačia včely z jedného včelstva zmetú sa aj zo susedného. Včely v rojáčiku pred uzavretím striasť, zavesiť do rojáčika klietku s matkou a nasadiť vrchnák. Rojáčik postaviť na miesto pôvodného úľa, zasieťovanie prekryť tmavou látkou a otvoriť letáč. Večer, po skončení letu včiel letáč uzatvoriť a prekrytie sieťoviny odstrániť.
3. väznenie a hladovanie včiel - včelám počas väznenia zamedziť prístup ku krmivu, len matke v klietke sa poskytne cukrové cesto (bez medu). Rojáčiky so včelami umiestniť na tmavé, chladné miesto a rozložiť ich spôsobom zabezpečujúcim prístup k nim a umožňujúcim sledovať, kedy počas hladovania začnú hynúť prvé včely. Na papier položený na dno rojáčika padajú výkaly včiel. Občas včely cez sieťku orosíme vodou, aby netrpeli smädom. Dĺžka väznenia a hladovania včiel závisí od toho, či v čase zmetenia včiel bola znáška a či sa včely mohli nasatť medom. Keď včelstvo malo prístup k medu, prvé včely začnú hynúť približne po 12-tich hodinách. Po tejto dobe treba kontrolovať zmetence každé 4 hodiny. Zvyčajne je včelstvo vyhladované za 24 – 36 hodín. Keď včely začnú hynúť v noci, treba včelstvu podať kúsok cukrového cesta (bez medu a peľu) zatlačením do vetracej sieťky.
Požiadavky na rojáčik
  - dezinfikovateľný
  - vzdušný
  - uzatvárateľný letáč
  - zasieťované bočné strany
  - dno, predná a zadná stena plné
  - objem minimálne 22 dm³ (1/3 objemu tvoria včely o hmotnosti 2,5 – 3 kg, 2/3 vzduch) – vhodný rozmer 34x26x24 cm
4. umiestnenie včiel na stanovišti - zdravé včelstvá sa osadia na medzistienky do čistých vydezinfikovaných úľov. Ak prázdne úle nie sú k dispozícii, zmetenec sa dočasne umiestni do náhradného úľa alebo medníka a po dezinfekcii plodiska sa vráti späť. Potrebné je pripraviť dostatok rámkov s medzistienkami, krmítok a pre každý zmetenec 3 litre cukrového sirupu v pomere 1:1. Najvhodnejšie je umiestniť zmetenec na miesto, odkiaľ pochádza (nie je to však nevyhnutné). Na nábeh položiť novinový papier, včely z rojáčika vysypať pred úľ na nábeh. Ak sa pri tomto úkone mení matka, je potrebné zavesiť ju v pridávajúcej klietke s medzistienkou. Ak sa použije pôvodná matka, postupuje sa rovnako, len sa premiestni do novej klietky. Včely, aj keď sú zoslabnuté, vojdú do úľa asi o pol hodinu. Mŕtvolky včiel s nečistotami a novinovým papierom spálime. V prípade, že včely sú veľmi zoslabnuté, odporúča sa postriekať ich cukrovým roztokom. Výstavbu diela je potrebné podporovať podnecovacím kŕmením. Slabé včelstvá, ktoré ani pri intenzívnom podnecovaní nevystavajú medzistienky do 3 – 4 týždňov, sa zlikvidujú.
5. spálenie plástov z plodísk - pozmetané zaplodované plásty z plodísk sa likvidujú spálením.
  - dd) pretavenie vosku z voštín ostatných plástov plodiska a prázdnych plástov z medníka. Pretavený vosk nesmie byť použitý na včelárske účely.
  - de) vytočenie plástov z medníka so zásobami s následnou dezinfekciou medometu. Med nesmie byť použitý na včelárske účely.

- e) súbežne s likvidáciou klinicky a laboratórne (bakteriologicky) potvrdených pozitívnych včelstiev a prípadným ozdravením zdravých včelstiev nariadi vykonanie klinických prehliadok všetkých včelníc v ochrannom pásme. Pri prehliadke je nutné používať ochranné rukavice na jednorazové použitie a vykonať dezinfekciu rúk, odevu, obuvi a používaných nástrojov.
- f) nariadi opakované vyšetrenie včelstiev v ohnisku a ochrannom pásme po uplynutí pozorovacej doby. Príslušná RVPS môže po potvrdení MVP rozhodnúť o nahradení klinických prehliadok včelstiev v ochrannom pásme za vykonanie laboratórneho vyšetrenia meliva. Na každej včelnici s pozitívnym nálezom spór *Paenibacillus larvae* vo vzorke meliva sa musí následne vykonať klinická prehliadka všetkých včelstiev a v prípade pozitívneho klinického nálezu sa odoberie vzorka plodového plástu podľa bodu 3.8.a) a zašle sa na bakteriologické vyšetrenie.

3.10. VYHLÁSENIE CHOROBY ZA ZDOLANÚ

Príslušná RVPS vyhlási chorobu za zdolanú ak

- a) sú v ohnisku zlikvidované všetky včelstvá a spáliteľný materiál, v ochrannom pásme sú vykonané klinické prehliadky vrátane potrebných odberov vzoriek na laboratórnu diagnostiku všetkých včelstiev s negatívnym výsledkom a v ohnisku bola vykonaná záverečná dezinfekcia po uplynutí pozorovacej doby 3 mesiacov, ak v ohnisku alebo v ochrannom pásme nebol potvrdený výskyt MVP

alebo

- b) sú v ohnisku zlikvidované včelstvá, v ktorých bol bakteriologicky potvrdený pôvodca MVP a je zlikvidovaný spáliteľný materiál a zdravé včelstvá boli ošetrené, v ochrannom pásme boli vykonané opakované klinické prehliadky vrátane potrebných odberov vzoriek na laboratórnu diagnostiku všetkých včelstiev s negatívnym výsledkom a v ohnisku bola vykonaná záverečná dezinfekcia po uplynutí pozorovacej doby 1 roka, ak v ohnisku alebo v ochrannom pásme nebol potvrdený výskyt MVP.

3.11. SYSTÉM REGISTRÁCIE VČELSTIEV ZAHRNUTÝCH V PROGRAME

Ministerstvo pôdohospodárstva Slovenskej republiky poverilo vedením centrálného registra včelstiev Slovenské centrum poľnohospodárskeho výskumu Nitra – Ústav včelárstva Liptovský Hrádok.

4. DIAGNOSTIKA

Diagnostiku MVP vykonáva Referenčné laboratórium pre choroby včiel, ktorým je Štátny veterinárny a potravinový ústav Dolný Kubín.

5. PRAVIDLÁ NÁHRADY STRÁT VČELÁROM

Úhradu škôd a nákladov vzniknutých pri výskyte moru včelieho plodu poskytuje Ministerstvo pôdohospodárstva Slovenskej republiky vlastníčkovi zvierat v súlade s § 45 ods. 3 zákona č. 39/2007 Z.z..

**VYMEDZENIE GEOGRAFICKEJ OBLASTI, V KTOREJ SA BUDE UPLATŇOVAŤ
PROGRAM MONITORINGU MORU VČELIEHO PLODU V ROKOCH 2008 - 2009**

Zoznam regionálnych veterinárnych a potravinových správ v Slovenskej republike príslušných na uplatňovanie programu

1 Bratislava	15 Púchov	29 Spišská Nová Ves
2 Senec	16 Prievidza	30 Košice – mesto
3 Dunajská Streda	17 Žiar nad Hronom	31 Košice – okolie
4 Galanta	18 Zvolen	32 Trebišov
5 Trnava	19 Veľký Krtíš	33 Michalovce
6 Senica	20 Lučenec	34 Poprad
7 Komárno	21 Rimavská Sobota	35 Stará Ľubovňa
8 Nové Zámky	22 Banská Bystrica	36 Prešov
9 Levice	23 Martin	37 Vranov nad Topľou
10 Nitra	24 Liptovský Mikuláš	38 Bardejov
11 Topoľčany	25 Žilina	39 Svidník
12 Šaľa	26 Čadca	40 Humenné
13 Nové Mesto nad Váhom	27 Dolný Kubín	
14 Trenčín	28 Rožňava	